

't Groot Hag, 't meest oostelijk gelegene van de twee Haghuizen, schijnt' vroeger toch niet groot genoeg te zijn geweest om een paard op te kunnen houden. Ook hier had men indertijd eveneens op 't Exo een os. Een ongehuwde oom die hier, gelijk het toen ook op vele boerenerven 't geval was, meewerkte 'veur bessen 't wil van 't kale volkshoes', was voornamelijk de zorg voor dit trekdier te overtrouwd. Deze was er dan ook bijzonder zorgzaam voor en liet liever een vracht staan wanneer hij merkte dat het boven de eigen krachten ging. Toen deze oom was overleden en de familie vernieuwd of hij nog een testament had gemaakt, hier naar een onderzoek instelde, bleken deze papieren helaas voorlopig onvindbaar. Nu bezat in die tijd wel haast iedereen, 't zij boer of burger, een hoge hoed, die in combinatie met kniebroek en lage schoenen het zilveren gespen, de uitrusting vormde waarmede men zowel op bruiloften als op een groeve verscheen. Later nu bleek dat oom zijn hoge hoed tevens had gebruikt als opbergplaats voor zijn 'beschikking van uitersten wil'. Toen de familie Van 't Hag, waarvan al enige generaties achter elkaar het timmervak uitoefenden, in 1902 verhuisde naar de Vriezenveenseweg, werd het erve door de graaf verpacht aan de heer Stokvis die uit de omgeving van Dalfsen kwam. Na diens overlijden werd het erve betrokken door de familie Hondebrink. Toen deze kon voorzien dat ze binnenkort een groot deel van de tot dit erve behorende landerijen zou moeten afstaan voor stadsuitbreiding, heeft ze geruimd met een broer op het erve 'Avontuur' (achter Twentekanaal) die het wegens gevorderde leeftijd wel 'wat hèniger an wol doon'.

't Kleine Hag

Het Kleine Hag was als ik goed ben ingelicht tweede helft vorige eeuw nog bewoond door 'Hag Jaan' (Schelfhorst), die later verhuisde naar de Schapendwardijk. Volgens 'n bejaarde zegsman wist Hag Jaan nog precies te vertellen hoe de graaf vroeger handelde met veedieven (meestal betrof het diefstal van een schaap). Nadat ze vooraf een nacht opgesloten waren geweest in de kelders van 't kasteel, werden ze door Knoef (van de Wateregge) op de boevenwagen met twee oude paarden ervoor naar Zwolle overgebracht. In 't begin van deze eeuw was 't Kleine Hag bewoond door een familie Slaghuis. Na deze kwam er Waanders op, terwijl het thans door de familie Kromhof wordt bewoond.

't Schüwken

Tweede helft vorige eeuw stond in de Hagboek, direct aan de Hollandergraven nog een klein keuterhuisje. Hier woonde een zekere Grobben, die in de dagelijkse omgang echter altijd 't Schuwke' (schoentje) werd genoemd, met vrouw en twee dochters

voor had. De visvangst was naast wat landbouw (ze hadden ook nog een magere koe) voor dit gezin vrijwel de enige bestaansbron. Om zijn hoekje land wat te vergroten had deze Grobben eens de waterkering langs de Hollandergraven zodanig afgegraven dat de kans op een doorbraak bij hoge waterstand zeer groot geworden was. Nu kwam Grobben vrijwel elke zondagmorgen op bezoek bij Kunninks Berend Jan, de ons uit een vorig artikel bekende autoriteit op 't gebied van waterbeheersing, die ongeveer een kilometer verder stroomafwaarts woonde. Grobben begroette zijn gastheer dan meestal schertsend met; 'goondag majesteit', waarna Berend Jan hem even slagvaardig van repliek diende met; 'gaot zitten onderdaan'. Toen Berend Jan in de loop van het hierna volgend gesprek hoorde van de 'landaanwinst' van 't Schuwke', beval hij zijn 'onderdaan' binnen de kortst mogelijke tijd de waterkering weer in zijn oorspronkelijke toestand te brengen, wat dan ook geschiedde. Hiermede zijn mijn bronnen 't noordelijk deel van de Haghoek betreffende uitgeput. Bodemsporen die zouden kunnen duiden op een vroege landbouwcultuur heb ik bij het controleren van de afgravingen ten behoeve van wegeaanleg in de tot de Haghuizen behorende landbouwgronden niet aangetroffen. Voor wat de betekenis van de naam 'hag' betreft, vermoedelijk duidt deze op een door vloedwaterslenken ingesloten hoger stuk land. De naam 'hag' zal dan echter meer hebben gegolden voor het omliggende moeras waarvan het betreden indertijd vaak een 'hachelijke' onderneming was.

Het Noordikserve

Het Noordikserve, thans al het ware 'in de hoek gedrongen' op het raakpunt van Rosarium en Haghoek is onbetwist één der oudste boerderijen van Almelo. Gelegen in de noordwijk van het vroegere vlek Almelo zal het gedurende een tijdsbestek van eeuwen een grenspunt zijn geweest waar de gecultiveerde gronden hun einde hadden en de woeste veldgrond begon.

Het ontstaan van het Noordiks-erve verliest zich in een duizend jaren achter ons liggend verleden. Oude cultuursporen, aan het licht gekomen bij de bodemontsluitingen voor de aanleg van wegen op de bij dit erve voordien in gebruik zijnde landbouwgronden, duiden er op dat deze akkers reeds werden bebouwd in de Karolingische tijd. Maar ook hier wijzen dezelfde bodemsporen op een

fase (waarschijnlijk in de verschrikkelijke oorlogsjaren tussen 1582 en 1597) waarin het land 'woest en belmundig' en weer in 'heetstoppelen' lag. De eerste schriftelijke vermelding van het Noordikserve vond ik in een oorkonde uit het jaar 1461. Op 'Sunte Bartholomeus avont des Hillighen Apostels' (23 aug.) oorkonden Schepenen en Raad der Stad Almelo; dat Fenne, weduwe van Goesen to Ouenhues met haar dochter Gese en haar zoon Lambert verkocht heeft aan 'Egbert ter Noertwyck' en diens vrouw Gese, een rente van een half mud rogge 's jaars uit hun huis en bijbehoren, gelegen binnen Almelo. Voor wat de naam 'Noertwyck' (Noordwijk) betreft, deze is geleidelijk via Noordijk afgesleten tot Noordik. Dat het Noordikserve zeer oud moet zijn, blijkt ook hieruit, dat het vroeger was omgeven met brede en diepe sloten die welhaast de benaming grachten mochten dragen. Een restant van deze was voor enkele jaren nog duidelijk te zien aan de zijde van de huidige Kolthofsingel. Ze dienden wel voornamelijk om ongewenste gasten, waaronder we ook de vroeger zo gevreesde roofdieren, vooral wolven, moeten rekenen, op veilige afstand te houden. In de lente en zomer hadden deze grachten bovendien hun nut voor de eendenhouderij.

Eeuwenoude eiken

Degenen die met bewondering opzien naar de statige eiken, welke de oostzijde van deze hoeve nog beschutten, zullen zeker met spijt vernemen dat deze nog slechts de schamele rest vertegenwoordigen van de prachtige houtopstand, welke eens dit erve sierde. Reuze eiken die konden bogen op een ouderdom van meer dan drie eeuwen, vielen in de jaren 1912-1913 onder de meedogenloze bijlen van de houthakker Ruting en zijn helpers. Er waren exemplaren bij die slechts met de wagens waarmede men indertijd de fabrieksstoomketels ter plaatse van bestemming bracht, konden worden vervoerd. Een 'oudvader' die voor de niendeur van het erve stond spande zowel woordelijk als figuurlijk, de kroon. De eerste tak die op een hoogte van zeven meter uit zijn geweldige stam ontsproot had alleen al een lengte van vijftieng meter. Van de omvang van deze reuzeneik kan men zich enigszins een denkbeeld maken als men weet dat het rechte benedeneind van zijn stam per meter lengte ruim één kubieke meter gaaf hout leverde. Ook van het Noordikserve zullen meerdere geslachten hun naam 'meegekregen' hebben. Begin tweede helft vorige eeuw moet het nog bebouwd zijn geweest door het geslacht Noordik. Moeder wist nog te vertellen dat Noordiks Lambert en Jannaoken de beste schaatsenrijders(sters) waren uit de Visschedijk.

Gelderse boeren

't Zal zo tussen de tachtig en negentig jaar zijn geleden dat het

Noordikserve werd betrokken door de familie Wassink, die uit het Gelderse kwam. 't Moet in die tijd een periode van laagconjunctuur in de agrarische sector zijn geweest, wat ten gevolge had dat vele afgelopen pachtcontracten niet weer werden verlengd. Boeren uit het Gelderse, waar reeds geruime tijd een overbezetting was, kregen toen de kans in Twente een vrijgekomen boerderij te pachten. Een reeds zeer bejaarde zegsman met wie ik vele jaren geleden dit onderwerp eens besprak, meende echter dat de graafpachters van buiten Twente had aangetrokken om weer nieuw bloed in de naobergemeenschap te brengen. 't Was vroeger bijna regel en men kan dit controleren aan de hand van oude bevolkingsregisters, dat men in elke zgn. besloten boerengemeenschap onder elkaar huwde, waarschijnlijk gedachtig aan het gezegde:

*'Trouw't naobers kind
Dan wee'j wa'j vind'*

't Moet de uit het Gelderse geïmmigreerde boeren in Twente eerst wel zijn tegengevallen. Mijn zegsman vertelde dit als volgt:
't Völ dee boeren oet 't Gelderse hier eerst na slim of. 't Heuij wat ze zölf met brochten neum'n ze weeld heu'j, mar dat was nog better dan et tamme wat ze hier verbouwden'.

Naar de polder

In het jaar 1956, kort nadat bij het Noordikserve behorende landerijen in het uitbreidingsplan 'Rosarium' waren ondergebracht, vertrok de familie Wassink, waarvan toen reeds vier generaties het Noordikserve hadden bewoond, naar de Noord-Oost-Polder. Na het vertrek van de familie Wassink werd het Noordikserve betrokken door het gezin Kalvenaar, wiens boerderijtje 'de Elshof' moest worden afgebroken ten behoeve van de aan te leggen Kolthofsingel.

De Elshof

Deze Elshof, meestal de Elsboer genoemd en reeds enkele jaren geleden afgebroken, zal vermoedelijk oorspronkelijk ook zijn gebouwd als lijftuchthuis voor de oude boer van 't Noordik. Mogelijk was hier vroeger de hof of gaarden, die met sloten waarlangs een haag van elzenhout was afgeschut. Langs de sloot die de boomgaard van de Elshof begrenste stonden prachtige mispelstruiken, die bijna ieder jaar volop vrucht droegen. Nog herinner ik me uit mijn jeugd, dat we hier (voor een luttel bedrag) wel eens een zak mispels vandaan haalden. Als men ze dan een poos liet liggen tot ze wat 'aangerot' waren, mochten ze (naar onze smaak althans) beslist een delicatessen worden genoemd. Voor zover ik heb kunnen nagaan, was de Elshof vanaf 't midden vorige tot begin dezer eeuw